

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ПРОГРАМА

фахового вступного випробування
освітній ступінь «МАГІСТР»

спеціальність 051 «Економіка»
освітньо-професійна програма «Економіка підприємства»

Харків, 2020

Фахове випробування є комплексним іспитом, що включає теоретичну (тестові завдання) та практичну (три завдання різного ступеню складності) частини з підготовки бакалаврів за спеціальністю 051 «Економіка». До складу тестових завдань внесені питання за наступними нормативними навчальними дисциплінами: економіка підприємства, проектний аналіз, стратегія підприємства, планування і контроль на підприємстві.

Завдання фахового вступного випробування складено з метою виявлення знань, вмінь, компетентностей, якими володіє бакалавр за напрямом підготовки «Економіка підприємства» (табл. 1).

Таблиця 1

Основні компетентності, якими повинен володіти бакалавр за напрямом підготовки «Економіка підприємства»

Професійні компетентності
<i>Загально-професійні:</i>
- розуміти економічні категорії та закони, причинно-наслідкові зв'язки, які існують між економічними процесами та явищами на підприємстві
- володіти методами та інструментами спостереження, опису, ідентифікації, аналізу, синтезу та оцінки економічних процесів та явищ на підприємстві
- розуміти існуючі та нові технології та їх вплив на діяльність підприємства
- знання правових основ дослідницьких робіт і законодавства України в галузі охорони природи й природокористування
- здатність організувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці
- здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, навички роботи в команді
- здатність прогнозувати, планувати й реалізувати заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства
<i>Спеціалізовано-професійні:</i>
- розуміти організаційно-економічний механізм створення, функціонування та управління підприємством
- проводити зовнішній аналіз середовища функціонування підприємства та оцінювати вплив його факторів на діяльність підприємства
- проводити діагностику внутрішніх функціональних підсистем підприємства та їх взаємозв'язків, оцінювати використання потенціалу підприємства
- розробляти стратегії, плани діяльності та ресурсного забезпечення підприємства в цілому та його окремих підрозділів

Продовження табл. 1

Спеціалізовано-професійні:
- обґрунтовувати господарські рішення та організаційно-технічні заходи щодо функціонування і розвитку підприємства з урахуванням ризиків та на основі використання інформаційно-комунікаційних технологій
- встановлювати вплив техніко-технологічних аспектів виробництва продукції та надання послуг на економічні процеси функціонування підприємства з метою контролю
- оцінювати економічну ефективність інвестиційно-інноваційних проектів розвитку підприємства

СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТУ З ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

Екзаменаційний білет з фахового вступного випробування включає дві частини:

тестові завдання;

практичні завдання.

Рекомендований розподіл балів відповідно до рівня складності завдань у білеті з фахового вступного випробування наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Рекомендований розподіл балів відповідно до рівня складності завдань у білеті з фахового вступного випробування

Рівень складності	Кількість контрольних завдань		Кількість балів за одне завдання	Розподіл балів в одному білеті	Різновид завдань
	тестові завдання	задачі			
I. Рівень складності	30	–	0,5 – 2 б*	75	- з вибором однієї або декількох правильних відповідей; - на встановлення відповідності; - на встановлення правильної послідовності;
II. Рівень складності	–	2	1 діагностичне завдання – 30 б; 2 діагностичне завдання – 45 б.	75	- розрахункові завдання (на 2-3 дії)
III. Рівень складності	–	1	1 евристичне завдання	50	- творчі або розрахункові завдання з ускладненим алгоритмом

* Кількість балів за одне завдання залежить від кількості, типу та складності тестових завдань

Тестові завдання включають 30 тестів різного типу, серед яких альтернативні тестові завдання, тестові завдання з множинним вибором, на відновлення відповідності частин, на відтворення вірної послідовності та тестові завдання відкритого типу. Загальна оцінка тестових завдань становить 75 балів.

Практичні завдання включають завдання різного рівня складності, а саме два діагностичних завдання та одне евристичне завдання, загальна оцінка за виконання яких складає 125 балів.

ЗМІСТ ФАХОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

РОЗДІЛ 1

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Основи підприємницької діяльності.

Сутність підприємницької діяльності та еволюція поглядів щодо його розуміння. Класична та інноваційна моделі підприємництва. Принципи здійснення підприємницької діяльності. Основні функції підприємництва – творча, ресурсна, організаційна та їх характеристика. Види підприємництва: виробниче, комерційне, фінансове, посередницьке та їх характеристика. Передумови розвитку підприємництва: економічні, політичні, юридичні, соціальні, психологічні

1.2. Організаційні основи та особливості створення підприємств.

Поняття підприємства як організаційно виокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Ознаки підприємства як суб'єкта господарювання. Класифікація підприємств за певними ознаками. Юридичні акти, що які регламентують умови створення, функціонування та ліквідації підприємства.

1.3. Зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства.

Підприємство як складова частина ринкової системи господарювання. Поняття і загальна характеристика ринкового середовища функціонування підприємств. Елементи зовнішнього та внутрішнього середовища господарювання.

1.4. Організаційно-правові форми підприємств та їх порівняльна характеристика.

Господарські товариства. Умови та особливості створення. Майнові права. Організація управління та ліквідація господарських товариств.

Порівняльна характеристика різних типів господарського товариства (публічне та приватне акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, повне та командитне товариство). Характеристика об'єднань підприємств (асоціація, консорціум, концерн, корпорації, холдинг та асоційовані підприємства).

1.5. Основні види діяльності підприємства.

Характеристика основних видів діяльності підприємства згідно нормативних актів (звичайна, надзвичайна, основна, операційна, інша, фінансова, інвестиційна). Характеристика видів діяльності підприємства (виробнича, науково–дослідна, торгівельна, інша).

1.6. Основи оподаткування підприємства

Нормативні акти, що регулюють питання оподаткування підприємства. Принципи оподаткування. Види податків та зборів, встановленні в Україні. Характеристика основних видів податків.

1.7. Формування виробничого процесу та його структура.

Поняття та основні елементи виробничого процесу. Технологічний процес як головна складова виробничого процесу. Поділ виробничих процесів за призначенням (основні, допоміжні, обслуговуючі), перебігом у часі (дискретні, безперервні, комбіновані) і рівнем автоматизації (ручні, механізовані, автоматизовані, автоматичні). Принципи організації виробничого процесу. Тривалість виробничого циклу як характеристика виробничого процесу за складністю та швидкістю перебігу. Склад виробничого циклу.

1.8. Типи та методи організації промислового виробництва.

Визначення типу виробництва. Сутнісна характеристика одиничного, серійного, масового та змішаного типів виробництва. Порівняльна характеристика типів виробництва. Визначення методів організації виробництва. Властиві ознаки, сфери застосування і модифікації не потокового виробництва. Загальна характеристика потокового виробництва (ознаки, умови застосування, класифікація поточкових ліній). Характеристика автоматизованого методу організації виробництва.

1.9 Форми організації виробництва.

Сутність і соціально-економічне значення застосування різних форм організації виробництва. Концентрація та деконцентрація виробництва. Види концентрації виробництва. Сутність та ефективність спеціалізації, кооперування і конверсії виробничих підприємств (організацій). Комбінування виробництва: характерні ознаки, галузі переважного використання. Об'єктивна необхідність розвитку диверсифікації виробництва.

1.10. Виробнича і соціальна інфраструктура підприємства.

Сутнісна характеристика інфраструктури підприємства (організації). Виробнича і соціальна інфраструктура підприємства. Вплив інфраструктурних підрозділів на економіку підприємства. Система технічного обслуговування. Соціальна інфраструктура і діяльність підприємства. Капітальне будівництво, як специфічний елемент інфраструктури підприємства.

1.11. Система управління підприємством.

Сутність і функції процесу управління. Об'єктивна необхідність і поняття управління суб'єктами господарювання. Основні принципи управління підприємством: економічність, системність, пропорційність, матеріальна зацікавленість, єдиноначальність, самоуправління та їх характеристика. Планування, організація, мотивація і контроль як основні функції управління підприємством. Змістова характеристика економічних, організаційно-розпорядчих і соціально-психологічних методів управління.

1.12. Характеристика структури підприємства.

Поняття і параметри структури підприємства. Види структур підприємства: загальна, виробнича, організаційна. Види виробничих структур в залежності від різних класифікаційних ознак. Фактори формування виробничої структури. Основні типи організаційних структур управління: лінійні, функціональні, лінійно-функціональні, дивізійні, матричні та їх характеристика. Етапи розвитку та становлення організаційних структур управління.

1.13. Антикризова система управління підприємством.

Кризова ситуація та її ознаки. Причини та наслідки виникнення кризових ситуацій. Сутність антикризового управління та його характеристика. Банкрутство підприємства та його причини. Система раннього попередження банкрутства та реагування, процес створення системи. Судові процедури банкрутства. Санація (фінансове оздоровлення) господарюючих суб'єктів. Види процедури санації. Заходами щодо відновлення платоспроможності боржника. План санації підприємства-боржника. Реструктуризації та необхідність її проведення. Типологія реструктуризації.

1.14. Загальна характеристика, структура та класифікація основних засобів підприємства.

Основні фонди як один з найважливіших факторів виробництва. Склад основних засобів підприємства у відповідності до сучасних стандартів. Вікова, функціонально-групова та елементна структура основних засобів. Розподіл основних засобів на виробничі та невиробничі, а також активну та пасивну

частину. Виробничі фонди як вартісна категорія. Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимих строків їх амортизації. Загальні критерії визнання активів.

1.15. Методи оцінки вартості основних засобів.

Поняття «оцінка основних засобів». Методи оцінки основних засобів: за первісною вартістю, за переоціненою вартістю, за залишковою вартістю, за справедливою вартістю, за ліквідаційною вартістю, за вартістю, що амортизується. Періодична індексація основних засобів. Методичні основи оцінки ОВЗ.

1.16. Знос та амортизація основних засобів.

Характеристика та необхідність процесу відтворення основних засобів. Види відтворення: просте та розширене та їх характеристика. Фізичне та моральне спрацювання основних засобів. Види фізичного та морального спрацювання та техніко-економічного старіння засобів праці та застосовувані форми їх усунення. Амортизація основних засобів, її основні функції: економічна (бухгалтерська) та фіскальна (податкова). Норми амортизаційних відрахувань на повне відновлення (реновацію) основних засобів. Методи амортизації: прямолінійний, метод залишку, що зменшується, метод залишку, що прискорено зменшується, кумулятивний, виробничий та методичні основи нарахування амортизаційних відрахувань за кожним з них.

1.17. Показники руху, ефективності використання основних засобів та напрями поліпшення їх використання.

Економічне і соціальне значення підвищення ефективності використання основних засобів підприємства. Системи показників руху та ефективності використання основних засобів. Напрями інтенсифікації відтворення та шляхи кращого використання основних засобів підприємства. Розширене відтворення основних засобів (технічне переозброєння і реконструкція, розширення діючого підприємства, нове будівництво виробничих та інфраструктурних об'єктів). Характеристика ремонту як важливого чинника відтворення основних засобів. Види ремонту: поточний, капітальний та їх характеристика.

1.18. Виробнича потужність підприємства, методика її визначення показники та напрями поліпшення її використання.

Поняття та чинники формування виробничої потужності. Види виробничої потужності: проектна, поточну (вхідна, середньорічна, вихідна), резервна – їх характеристика та особливості визначення. Методичні основи розрахунку виробничої потужності. Показники та шляхи підвищення ефективності використання виробничих потужностей.

1.19. Визначення та характеристика нематеріальних активів підприємства.

Визначення відмінностей між поняттями нематеріальних активів та нематеріальних ресурсів. Поняття та елементний склад нематеріальних активів. Документи, що засвідчують права власності на об'єкти нематеріальних активів (свідоцтва, патенти, ліцензії). Види ліцензій та їх характеристика. Види ліцензійних платежів. Визначення роялті. Визначення паушальних платежів.

1.20. Оцінка нематеріальних активів та напрями підвищення їх використання.

Нормативна база обчислення амортизації нематеріальних активів. Оцінка і строки зношування (старіння) нематеріальних активів підприємства. Підходи щодо оцінки вартості нематеріальних активів (доходний, витратний, ринковий) та їх характеристика.

1.21. Загальна характеристика, структура та кругообіг оборотних коштів підприємства.

Сутнісна характеристика оборотних коштів як частини засобів виробництва. Порівняльна характеристика основних засобів та оборотних коштів підприємства. Обслуговування оборотними коштами сфер виробництва та обігу. Функціональна та елементна структура оборотних коштів. Стадії кругообігу оборотних коштів. Джерела формування оборотних засобів.

1.22. Нормування оборотних коштів підприємства.

Сутність та необхідність нормування оборотних коштів. Характеристика факторів, що впливають на нормування оборотних коштів. Методи розрахунку нормативів оборотних коштів: аналітичний, коефіцієнтний, прямого розрахунку та їх характеристика. Характеристика етапів процесу нормування оборотних коштів. Обчислення нормативів оборотних коштів у виробничих запасах, незавершеному виробництві, витратах майбутніх періодів, залишках готової продукції. Визначення загального нормативу оборотних коштів для підприємства.

1.23. Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства.

Основні показники оцінки рівня ефективності використання оборотних коштів: коефіцієнти оборотності (кількість оборотів) і завантаження, тривалість одного обороту в днях, рентабельність та методика їх обчислення.

1.24. Напрями підвищення обіговості оборотних коштів підприємства.

Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів на різних стадіях кругообігу. Проблеми нестачі оборотних коштів і поповнення їх

обсягів до нормативного рівня за умов кризової економічної ситуації на підприємстві. Огляд методів оцінки вибуття запасів.

1.25. Загальна характеристика та класифікація трудових ресурсів підприємства.

Визначення економічних термінів: трудові ресурси, кадри, персонал, трудовий потенціал. Категорії персоналу підприємств (керівники, спеціалісти, службовці, робітники). Поділ персоналу за професіями, спеціальностями і кваліфікацією. Виокремлення і характеристика робітників за рівнем кваліфікації.

1.26. Показники чисельності та руху персоналу підприємства.

Показники чисельності персоналу, їх склад та методика визначення. Показники руху персоналу та методика їх визначення. Чинники, які мають враховуватися у процесі розрахунків необхідної чисельності персоналу. Визначення чисельності окремих категорій працівників підприємства.

1.27. Продуктивність праці, методи її вимірювання та резерви підвищення.

Продуктивність праці як економічна категорія. Різноманітність підходів до визначення та методи розрахунку продуктивності праці на підприємствах. Показники рівня продуктивності праці. Зовнішні та внутрішні чинники зростання продуктивності праці. Резерви підвищення продуктивності праці на підприємствах.

1.28. Організаційні основи оплати праці.

Поняття оплати праці. Основні функції заробітної плати (відтворювальна, стимулювальна, регулювальна, соціальна) та їх реалізація. Механізм державного регулювання оплати праці та соціального захисту. Договірне регулювання оплати праці найманого персоналу шляхом укладання різноманітних угод. Регулювання оплати праці на основі колективного договору. Основи організації оплати праці на підприємствах. Тарифно-посадова система (тарифно-кваліфікаційні довідники; кваліфікаційні довідники посад керівників, спеціалістів і службовців; тарифні сітки; схеми посадових окладів, єдина тарифна сітка).

1.29. Форми та системи оплати праці.

Форми заробітної плати – погодинна та відрядна. Основні системи оплати праці. Права засновників щодо вибору форм і систем оплати праці. Сучасні тенденції у застосуванні форм заробітної плати.

1.30. Формування фонду заробітної плати.

Фонд основної та додаткової заробітної плати, їх склад. Доплати і надбавки як самостійний елемент заробітної плати, що спрямовується на компенсацію або винагороду за суттєві відхилення від нормальних умов роботи. Склад інших заохочувальних та компенсаційних виплат. Витрати, що не належать до складу фонду оплати праці.

1.31. Сутність та класифікація витрат підприємства.

Витрати підприємства, економічна сутність, джерела виникнення. Нормативна база регулювання витрат. Види витрат в залежності від видів діяльності підприємства. Класифікація витрат за окремими ознаками (за видами групування, по відношенню витрат до процесу виробництва, за способами перенесення вартості на продукцію, за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат, за визначенням відношення до собівартості продукції).

1.32. Групування витрат за економічними елементами та калькуляційними статтями.

Сутність, необхідність та призначення групування витрат за економічними елементами. Розрахунок кошторису витрат за економічними елементами. Сутність, необхідність та призначення групування витрат за калькуляційними статтями. Типова номенклатура калькуляційних статей витрат. Методика обчислення окремих статей калькуляції. Зміст та методика складання калькуляції окремих видів продукції.

1.33. Методи калькулювання собівартості продукції.

Калькулювання та його місце в економічних розрахунках. Об'єкти калькулювання і калькуляційні одиниці. Види калькуляцій. Основні методи калькулювання: простий (однопредельний, попроцесний), позамовний, нормативний, попередельний. Їх особливості, сфери застосування, методика калькулювання. Зарубіжний досвід калькулювання (методика ABC-методу).

1.34. Напрями зниження витрат підприємства та собівартості продукції.

Критичний обсяг виробництва продукції («точка беззбитковості»), графічний та аналітичний методи знаходження. Зміна критичного обсягу виробництва продукції під впливом окремих чинників. Групи шляхів (чинників) зниження поточних витрат у розрахунку на одиницю продукції: підвищення технічного рівня виробництва; удосконалення організації виробництва, праці та управління; збільшення обсягу виробництва і підвищення якості продукції.

1.35. Сутність та формування цін на продукцію (роботи, послуги) підприємства. Види цін.

Сутнісна характеристика поняття ціна. Функції цін. Види цін та їх характеристика. Методика формування ціни продукції.

1.36. Політика ціноутворення на підприємстві. Методи ціноутворення.

Цінова політика підприємства. Етапи ціноутворення. Методи ціноутворення, їх переваги та недоліки. Особливості застосування та види витратного ціноутворення. Особливості застосування та види ринкового ціноутворення. Особливості застосування та види економетричного ціноутворення.

1.37. Стратегії ціноутворення.

Стратегії ціноутворення, їх види, особливості застосування та характеристики.

1.38. Показники виробництва продукції та методи їх визначення.

Вироблена продукція (виконана робота, надана послуга) як конкретний продукт праці, результат діяльності виробничих та інших господарських систем. Показники обсягу продукції (послуг): натуральні та вартісні. Номенклатура та асортимент продукції (послуг). Методика визначення товарної, валової, реалізованої і чистої продукції. Формування виробничої програми підприємства.

1.39. Якість продукції та методи її оцінки.

Якість продукції як економічна категорія. Фактори, що впливають на якість продукції. Рівні якості. Показники якості продукції та їх характеристика. Методи оцінки якості продукції.

1.40. Конкурентоспроможність продукції та методи її оцінки.

Сутність конкурентоспроможності продукції та аналіз різних поглядів щодо її трактування. Фактори конкурентоспроможності продукції: факторів зовнішнього формування, фактори, пов'язані з якістю продукції, економічні фактори. Методи оцінки конкурентоспроможності продукції та їх характеристика. Технічні, організаційні та соціальні-економічні напрями підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств.

1.41. Сутність, класифікація та методика визначення фінансових результатів підприємства.

Прибуток та збиток як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Обліковий та податковий прибуток підприємства. Види облікового прибутку. Склад доходів та витрат. Методика визначення облікового прибутку підприємства в залежності від видів діяльності

підприємства. Методика визначення оподаткованого прибутку. Інші види прибутку (маржинальний, реальний, нормальний та інші).

1.42. Показники оцінки ефективності діяльності підприємств.

Економічний ефект та ефективність, сутність та відмінності. Характеристика методичних підходів щодо визначення витрат та результатів, необхідних для розрахунку ефективності: ресурсний, витратний, ресурсно-витратний. Показники економічного ефекту та їх характеристика. Характеристику різних видів ефективності в залежності від певних класифікаційних ознак: за наслідками – економічна та соціальна; за місцем отримання ефекту – локальна та народногосподарська; за ступенем збільшення ефекту – первісна та мультиплікаційна; за метою визначення – абсолютна та порівняльна та ін.

1.43. Показники оцінки ефективності діяльності підприємств.

Система показників ефективності використання ресурсів: показники ефективності використання основних засобів, оборотних коштів, трудових та інвестиційних ресурсів. Узагальнюючі показники ефективності діяльності підприємства: рентабельність виробництва, рентабельність продажу, рентабельність операційної діяльності та ін. Характеристика соціальної ефективності діяльності підприємства.

1.44. Основні фактори та напрями економічного зростання.

Внутрішні та зовнішні чинники підвищення ефективності виробництва. Класифікаційні ознаки факторів зростання ефективності та їх характеристика: за видами витрат і ресурсів, за напрямками розвитку та вдосконалення виробництва (діяльності), місцем реалізації в системі управління виробництвом (діяльністю). Напрямки підвищення ефективності діяльності підприємства: ресурсний, організаційний, технологічний та їх характеристика.

РОЗДІЛ 2

СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Сутність стратегії підприємства та стратегічного плану.

Поняття «стратегії». Множинність аспектів вживання категорії «стратегія». Визначення стратегії підприємства різними авторами. Фактори, що найбільш суттєво впливають на зміст стратегії підприємства. Особливості стратегії, що відрізняють її від поточного планування та управління. Стратегічний план як інструмент реалізації стратегії підприємства. Структура стратегічного плану.

2.2. Процес розробки стратегії підприємства.

Основні підходи до формування стратегій. Фактори, які треба враховувати при визначенні стратегії для забезпечення її ефективності. Етапи розробки стратегії.

2.3. Визначення місії підприємства.

Суть та значення місії для підприємства. Бачення та філософія функціонування підприємства. Інформація, що міститься в офіційному викладенні місії. Правила вибору місії підприємства.

2.4. Класифікація та ранжування цілей підприємства.

Поняття цілей. Стратегічні, довгострокові та короткострокові цілі. Вісім галузей діяльності, в яких мають бути визначені цілі компанії. Критерії ефективності цілей. «Дерево цілей» підприємства. Поняття «дерева цілей» і принципи його побудови. Вимоги до «дерева цілей». Нормативні та фактичні «дерева цілей».

2.5. Стратегічна прогалина.

Сутність стратегічної прогалини. Стратегічна прогалина як проблема підприємства. Напрями заповнення стратегічної прогалини. Основні етапи аналізу стратегічної прогалини.

2.6. Сутність стратегічного аналізу.

Мета і напрямки стратегічного аналізу. Етапи стратегічного аналізу з позиції виявлення критичних точок середовища. Сутність та основні характеристики середовища підприємства (зовнішнє середовище прямого та побічного впливу, внутрішнє середовище). Методи формування інформаційної бази щодо критичних точок середовища (сканування, моніторинг, прогнозування).

2.7. Зовнішнє середовища підприємства побічного (непрямого) впливу.

Фактори зовнішнього середовища побічного впливу: політичні, економічні, соціальні, правові та інші. Оцінка оточення підприємства за допомогою різних інструментів (PEST-аналіз, SLEPT-аналіз, матриця ризиків).

2.8. Оцінювання зовнішнього середовища прямого впливу.

Модель «галузевої конкуренції» М. Портера. Бар'єри входу та виходу. Характеристика основних елементів прямого впливу на підприємство: інтенсивність конкуренції в галузі, потенційні конкуренти, конкурентна сила постачальників та споживачів, товари-субститути. Стратегічні групи конкурентів.

2.9. Аналіз внутрішнього середовища підприємства.

Потенціал підприємства, методичні підходи до його оцінки. Системний підхід до аналізу внутрішнього середовища. Стратегічний потенціал

підприємства. Управлінський потенціал, його значення. Організаційна культура підприємства, її роль в процесі розробки та реалізації стратегічних рішень.

2.10. Визначення конкурентоспроможності підприємства.

Сутність категорії «конкурентоспроможність». Конкурентні переваги підприємства (зовнішні та внутрішні, низького та вищого порядку). Конкурентоспроможність підприємства і продукції. Відмінності даних понять. Аналіз конкурентних переваг продукції підприємства з позиції забезпечення споживчої цінності товару. Матриця конкурентного профілю.

2.11. SWOT-аналіз.

Основні етапи застосування SWOT-аналізу. Загальні характеристики сильних та слабких сторін підприємства. Загальні зовнішні можливості та загрози, що використовуються в SWOT-аналізі. Форми проведення SWOT-аналізу.

2.12. «Стратегічний набір» підприємства, його складові.

Стратегічний набір як система стратегій різного типу. Вимоги до стратегічного набору. Обґрунтований стратегічний набір підприємства. Розробка стратегічного набору підприємства. Ієрархія стратегій.

2.13. Загальні стратегії.

Класифікація загальних стратегій підприємства (зростання, стабілізація, скорочення) та способів їх реалізації. Характеристика стратегій зростання. Стратегія виживання для підприємств України. Види стратегії скорочення. Комплексна стратегія. Зв'язок вибору стратегії з етапом життєвого циклу підприємства.

2.14. Стратегії підтримки.

Функціональні стратегії підприємства, їх типи. Ресурсні стратегії. Визначення зони стратегічних ресурсів. Продуктові стратегії. Ринкові та виробничі критерії вибору продуктивних стратегій. Визначення стратегічної зони господарювання. Портфельно-орієнтований підхід. Концепція синергізму.

2.15. Передумови впровадження стратегії диверсифікації і форми входження підприємства у нові галузі.

Переваги і ризики вузькоспеціалізованих підприємств. Умови доцільності переходу підприємства до диверсифікації. Критерії щодо оцінки диверсифікації. Сутність поглинання вже існуючої фірми. Чинники доцільності створення нового підприємства у обраній галузі. Переваги та недоліки створення спільних підприємств для входження до галузі.

2.16. Види диверсифікації.

Диверсифікація у споріднені галузі. Стратегічна відповідність (ринкова, виробнича, управлінська відповідність). Основні шляхи профільної

диверсифікації. Диверсифікація у неспоріднені галузі. Критерії вибору підприємства-кандидата для диверсифікації. Переваги та недоліки стратегії непрофільної диверсифікації.

2.17. Стратегії зовнішнього розвитку.

Можливості зростання підприємства у межах галузі. Стратегії горизонтальної та вертикальної інтеграції, умови їх застосування, переваги та недоліки. Використання стратегії диверсифікації як можливості зовнішнього зростання.

2.18. Стратегії підприємства на зовнішніх ринках.

Фактори, що впливають на стратегії виходу на зовнішні ринки. Характеристики, що властиві міжнародній діяльності. Типи міжнародних стратегій. Переваги і недоліки мультинаціональної стратегії.

2.19. Матриця Бостонської консультативної групи.

Методи «портфельного» аналізу. Сутність матриці господарського портфелю підприємства. Матриця БКГ – особливості побудови. Специфіка чотирьох квадрантів матриці: «зірки», «важкі діти», «мішок з грошима», «собаки». Основні недоліки матриці БКГ та обмеження, які необхідно враховувати при використанні цієї моделі.

2.20. Матриця General Electric.

Особливості побудови матриці General Electric. Характеристика полів матриці. Переваги та основні недоліки матриці General Electric та обмеження, які необхідно враховувати при використанні цієї моделі.

2.21. Матриця балансу «життєвих циклів» продуктів (ADL-LC).

Концепція моделі ADL-LC та особливості побудови матриці. Основні недоліки матриці БКГ та обмеження, які необхідно враховувати при використанні цієї моделі. Переваги та недоліки матричних моделей.

2.22. Альтернативні стратегії зростання.

Загальні стратегії зростання: стратегії інтенсивного, інтегрованого і диверсифікованого зростання. Критерії оцінки стратегічних альтернатив. Метод адаптивного пошуку стратегій І. Ансоффа. Модель класифікації продукції та ринків залежно від ступеня невизначеності перспектив.

2.23. Загальноконкурентні стратегії.

Характеристика загальноконкурентних стратегій (лідерування по зниженню витрат, диференціація, фокусування, оптимальні витрати). Ризики застосування різних типів конкурентних стратегій. Аналіз прихильності споживачів до підприємства для оцінки його конкурентної позиції.

РОЗДІЛ 3

ПЛАНУВАННЯ І КОНТРОЛЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Сутність і задачі планування, його місце в управлінні підприємством

Змістовна характеристика планування. Основні завдання планування та контролю. Місце планування та контролю в управлінні підприємством. Поняття системи планування і контролю. Система планів і звітів, її характеристика. Вимоги до системи планування і контролю: цілеспрямованість, цілісність і повнота, структуризація планів за змістом тощо. Планування як процес підготовки й прийняття управлінських рішень. План як результат процесу планування. Змістовна структура плану.

3.2. Методологічні основи планування

Основні принципи планування. Методи планування. Система показників планування. Методи обчислення показників (екстраполяційний, пофакторний, нормативний). Моделювання багатоваріантних планових розрахунків. Основні етапи процесу розробки планів. Вихідні дані для планування загальних показників діяльності підприємства. Основні частини плану підприємства. Інформаційна та нормативна база планування.

3.3. Маркетингові дослідження як основа планування збуту продукції

Значення плану збуту для підприємства. Необхідність проведення маркетингових досліджень при обґрунтуванні плану збуту продукції. Основні напрямки маркетингових досліджень: аналіз ринкового середовища, сегментація ринку, вибір цільового ринку. Особливості збуту продукції промислового значення та товарів широкого вжитку. Чинники, що впливають на збут продукції.

3.4. Планування збуту і контролю продукції

Задачі планування збуту продукції. Чинники, що впливають на зміст плану збуту. Основні розділи плану збуту: продукція, її види і обсяг збуту за періодами, ціноутворення, нові види продукції, канали розподілу продукції, умови збуту та інші. Розрахунок обсягу продажів продукції. Контроль відповідності характеристик продукції встановленим стандартам.

3.5. Виробнича програма підприємства, її зміст

Виробнича програма підприємства, її значення. Основні стратегії планування обсягів виробництва. Вихідні дані для розробки виробничої програми. Основні номенклатурні групи виробничої програми. Етапи планування виробничої програми та вимоги, що ставляться до неї. Виробнича програма у натуральному вираженні. Планування обсягів виробництва у вартісному

вираженні (валова, товарна, реалізована продукція). Запаси готової продукції та незавершеного виробництва. Оптимізація виробничої програми.

3.6. Зміст і задачі оперативно-календарного планування і контролю

Сутність та основні задачі оперативно-календарного планування. Етапи планування виконання виробничої програми, вихідні дані для нього. Міжцехове і внутрішньоцехове оперативно-календарне планування. Календарне планування, диспетчерське регулювання та контроль.

3.7. Матеріально-технічне забезпечення виробництва

Сутність і зміст матеріально-технічного забезпечення виробництва. Етапи й вихідні дані для планування матеріально-технічного забезпечення виробництва. Зміст плану матеріально-технічного забезпечення. Необхідність обґрунтування потреби у матеріально-технічних ресурсах, методи розрахунку. Матеріальні баланси. Задачі постачання. Зміст планування постачання. Визначення оптимальної партії поставок. Основні методи закупівлі та форми поставок продукції.

Сутність запасів. Основні аспекти управління запасами. Головні риси ефективного управління запасами. Методи регулювання запасів: метод ABC, метод XYZ. Три рівні контролю над запасами. Необхідність страхового запасу.

3.8. Забезпечення операційної діяльності виробничою потужністю підприємства

Необхідність обґрунтування виробничої програми виробничою потужністю. Види виробничої потужності: теоретична, практична, нормальна. Чинники, що впливають на процес планування виробничої потужності. Показник середньорічної потужності. Фонди часу роботи устаткування. Методики розрахунку виробничої потужності. Екстенсивні та інтенсивні резерви росту виробничої потужності. Резерви поліпшення використання виробничої потужності.

3.9. Планування персоналу і оплати праці

Зміст і основні задачі плану по труду. Категорії персоналу підприємства. Умови ефективного планування чисельності та структури кадрів. Фактори впливу на формування персоналу. Методи розрахунку планової чисельності персоналу. Необхідність і технологія планування продуктивності праці. Методи розрахунку продуктивності праці. Фактори зростання продуктивності праці. Зміст і вихідні дані для планування фонду оплати праці. Методи планування фонду оплати праці. Планування середньої заробітної плати і співвідношення зростання продуктивності праці та заробітної плати.

3.10. Планування витрат виробництва

Завдання, які вирішуються в процесі планування витрат. Класифікація внутрішньовиробничих витрат. Склад витрат, що формують собівартість продукції (виробнича собівартість та собівартість реалізованої продукції). Сутність та значення калькулювання продукції. Статті калькуляції. Розрахунок планової калькуляції. Методи включення прямих та непрямих витрат до собівартості продукції. Розподіл загальновиробничих витрат. Методи калькулювання (позамовний, попроцесний). Метод загального розподілу витрат. Метод «директ-кост». Значення групування витрат за однорідними економічними елементами. Мета складання кошторису. Склад статей кошторису.

3.11. Фінансове планування і контроль на підприємстві

Зміст та основні завдання фінансового планування. Планування потреб у власному капіталі та джерел доходу. Зміст фінансового плану. Порядок розробки фінансового плану. Контроль у фінансовому плануванні. Сутність показника прибутку. Напрями формування прибутку. Валовий, операційний та маржинальний прибуток. Умови прибутковості підприємств. Сутність аналізу «витрати – виробництво – прибуток». Фінансові показники (рентабельність, платоспроможність, ліквідність).

РОЗДІЛ 4 ПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ

4.1. Визначення цінності проекту.

Фінансова та економічна цінність проекту. Основні концепції, що визначають фінансову та економічну цінність проекту. Загальні вимоги та відмінність розрахунку фінансової та економічної цінності проекту.

4.2. Сутність явних і неявних вигід і витрат.

Концептуальні засади проведення аналізу витрат та вигід. Додаткові витрати та вигоди. Методичний підхід до врахування неповернутих витрат та неявних вигід при розрахунку грошових потоків. Неповернуті витрати. Неявні вигоди за проектом.

4.3. Альтернативна вартість та альтернативні рішення.

Альтернативна вартість як ключова концепція проектного аналізу. Причини відмінності фінансових цін від значення альтернативних вартостей. Види альтернативних рішень.

4.4. Цінність грошей у часі.

Необхідність урахування зміни вартості грошей у часі при аналізі проектів. Поняття майбутньої і теперішньої вартості.

4.5. Підходи до визначення процентної ставки проекту.

Поняття процента, ставки процента. Складні та прості проценти. Дисконтування та нарахування складного процента. Залежність процентної ставки від темпу інфляції та рівня ризику. Залежність величини процентної ставки від виду джерела інвестування.

4.6. Грошовий потік.

Причини використання грошового потоку для оцінки проектних рішень. Поняття грошового потоку. Потік реальних грошових коштів. Сальдо реальних грошових коштів. Визначення проектного грошового потоку. Грошові притоки та відтоки.

4.7. Принципи розрахунку проектного грошового потоку.

Обумовленість, маржинальність, незалежність. Притоки та відтоки від реалізації проекту. Змістовна характеристика можливих додаткових вигід і витрат за проектом. Поняття кумулятивного грошового потоку. Обґрунтування доцільності реалізації проектних рішень за допомогою проектного грошового потоку. Прогнозування потоку грошових коштів за проектом.

4.8. Принципи та загальний методичний підхід до оцінки ефективності проектних рішень.

Характеристика методів оцінки ефективності інвестицій. Поняття критерію оцінки та порівняння проектів. Вибір критеріїв прийняття проектних рішень. Принципи оцінки ефективності проектних рішень.

4.9. Методика розрахунку основних фінансових критеріїв та їх економічна сутність.

Характеристика стандартних фінансових критеріїв: економічний зміст, обмеження, переваги і недоліки застосування в практиці оцінки проектних рішень інтегральних показників. Методика розрахунку основних фінансових критеріїв.

4.10. Порівняння проектів за допомогою різних критеріїв оцінки ефективності.

Порівняння проектів за допомогою різних критеріїв оцінки. Правила використання альтернативних критеріїв для незалежних, взаємовиключаючих і залежних проектів. Вибір критеріїв ефективності і відбору проектів за існуючих обмежень.

4.11. Неформальні критерії оцінки проектів.

Сутнісна характеристика основних якісних критеріїв відбору проектів. Цільові критерії. Критерії, що відносяться до конкретного проекту: зовнішні та екологічні, критерії реципієнта, науково-технічної перспективи, виробничі, комерційні, ринкові та критерії регіональних особливостей реалізації проекту.

4.12. Необхідність управління проектними витратами.

Основні методичні засади аналізу витрат за проектом. Послідовність здійснення аналізу беззбитковості та цільове планування прибутку за проектом. Спільна мета всіх показників беззбитковості. Загальні та змінні витрати на виробництво та реалізацію продукції. Залежність витрат від обсягу виробництва та їх розрахунок.

4.13. Поняття і розрахунок беззбитковості проекту.

Визначення точки беззбитковості. Цілі аналізу беззбитковості. Розрахунок бухгалтерської точки беззбитковості аналітичним та графічним методами. Рівняння, що є основою для визначення точки беззбитковості. Причини, з яких знання точки беззбитковості корисне.

4.14. Особливості визначення різних видів точки беззбитковості.

Поняття готівкової, бухгалтерської та фінансової точок беззбитковості та їх визначення. Графічне зображення залежності між операційними грошовими потоками в кожній точці беззбитковості і обсягом продукту. Методика аналізу беззбитковості для багатомноменклатурного виробництва. Поняття операційного леввериджу. Використання операційного леввериджу для прийняття проектних рішень.

4.15. Особливості прийняття рішень в умовах динамічних змін.

Статичний та динамічний аналіз проекту. Розрахунок запасу фінансової надійності проекту. Аналіз динамічності проекту. Врахування можливості розширення виробництва під час його здійснення. Відмова від проекту, його скорочення, відкладене інвестування. Стратегічне управління витратами.

4.16. Поняття ризику та невизначеності.

Класифікація проектних ризиків. Сутність понять ризик та невизначеність. Способи класифікації аналізу ризиків інвестиційного проекту. Класифікація ризиків за часовим аспектом. Класифікація ризиків за тривалістю дій, за суб'єктами, за типом інвестицій, що залучаються, за розміром потенційної шкоди, за джерелами виникнення.

4.17. Причини виникнення та наслідки проектних ризиків.

Види ризиків на різних стадіях підготовки і реалізації проекту. Причини виникнення технічних, політичних, маркетингових, фінансових ризиків, їх

ознаки. Поетапна оцінка ризиків відповідно до стадій життєвого циклу проекту. Причини виникнення ознаки та наслідки різних функціональних ризиків проектів.

4.18. Методи обліку ризику.

Якісний та кількісний аналіз ризиків проекту. Методи зниження проектних ризиків. Експертний підхід. Використання методу аналогій. Аналіз чутливості. Сценарний підхід. Імітаційне моделювання.

4.19. Інструменти управління проектними ризиками.

Етапи управління проектними ризиками. Бізнес-план в управлінні ризиками. Методи управління ризиками: диверсифікація, попередження, поглинання, резервування, страхування, уникнення. Інструменти управління проектними ризиками: організаційні, технічні, кадрові, інформаційно-аналітичні, фінансові, договірно-правові, комерційні, політичні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєв М. В. та ін. Економіка підприємства: компетентність і ефективність розвитку: монографія/за заг. ред. докт. екон. наук, професора Пономаренка В.С. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2013. –152 с.

2. Афанасьєв М. В. та ін. Навчально-практичний посібник Економіка підприємства: формування компетентностей на основі тренінгів. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2013. – 360 с.

3. Афанасьєв М. В. та ін. Навчально-практичний посібник Збірник засобів діагностики: навчально-практичний посібник. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2013. – 112 с.

4. Афанасьєв М. В. та ін. Навчально-практичний посібник. Компетентістний підхід у побудові навчальних програм за спеціальністю «Економікою підприємства» Харків: ВД «ІНЖЕК», 2013. –392 с.

5. Афанасьєв М. В., Плоха О. Б. Економіка підприємства: підручник. –Х.: ВД «ІНЖЕК», 2013. – 664 с.

6. Афанасьєв М. В., Селезньова Г. О. Планування і контроль на підприємстві: навчальний посібник. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2012. – 448 с.

7. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – 2-ге видання. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.

8. Економіка підприємства: [навч. посіб. для студ. Вищих навч. закладів] / [П.В. Круш, В.І. Подвігіна, Б.М. Сердюк та інш.]; за заг.ред. П.В. Круша, В.І. Подвігіної, Б.М. Сердюка. – [2–ге вид., стереотип.]. – К.: Ельга–Н, КНТ, 2009. – 780 с.

9. Економіка підприємства: підручник / за заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко. – Вид. 4-те перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2009. – 816 с.

10. Економіка підприємства: підручник / За редакцією д.е.н. проф. Шегди А.В. – К.: Знання, 2006. – 614 с.

11. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.

12. Орлов О.А. Планирование деятельности промышленного предприятия: учебник. Издание 2-е перераб. и дополн. – К.: Скарби, 2006. – 416 с.

13. Тищенко Д.О., Кулешова Н. В. та ін. Економіка та організація інноваційної діяльності : навчальний посібник, Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 248 с.

Голова атестаційної комісії

Г. О. Селезньова